

Maanpuolustushenki — totaalisen sodan tärkeä ase

Kirjoittanut yleisesikuntakapteeni Jaakko Valtanen

”— — — mitä erimielisyyksiä esiintyykin — yksimielisyys täytyy kansalaisten kesken olla eräistä peruskysymyksistä. Suomen valtiollisen ja kansallisen itsenäisyyden puolustaminen on ensimmäinen sellainen asiamme.”

J K Paasikivi 31. 12. 1954

I JOHDANTO

Maanpuolustustahtoa ja -henkeä on Suomen valtion elinvaiheissa aina pidetty luonnollisena ja kansalaisten yhteiskunnallisen ajattelun erottamattomana osana. Sen ilmenemismuodot ovat yleensä olleet voimakkaita ja ne ovat johtaneet tuloksiin, joista saamme olla ylpeitä ja onnellisia. Sen tähden on maanpuolustushengen olemassaoloon ja sen olemuksen laatuun riittänyt usein vain hyväksyvä toteaminen: meissä on maanpuolustushenkeä!

Viime vuosikymmenen aikana kaikkialla maailmassa tapahtunut voimakas poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen kehitys on ulottanut vaikutuksensa myös meidän maahamme. Kun maanpuolustushenki ei ole mikään yhteiskunnassa irrallisena esiintyvä ilmiö, vaan osa kansan yleistä mielenlaatua, se myös muuttuu yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten mukana.

Sodanjälkeisten murrosvuosien jo ollessa meillä ohi ja yhteiskunnallisten olojen seestymisen voimistuessa on eri piireissä havaittavissa kasvavaa mielenkiintoa maanpuolustuskysymystä kohtaan. Mutta nyt kaivataan innostusta — maanpuolustushenkeä. Sen lisäksi on useassa yhteydessä yritetty väittää, että ”vanhan” maanpuolustushengen motiivit ovat jollakin lailla laimentuneita ja tuntuvat epäajankohtaisilta.

Tietoisena tehtävän vaikeudesta ja laajuudesta on seuraavassa suppeassa esityksessä pyritty tarkastelemaan maanpuolustushenkeä aikakauden vaatimusten näkökulmasta. Samalla on yritetty valottaa sen kehittämisen mahdollisuuksia esittämättä kuitenkaan suoranaisia käytännöllisiä sovellutuksia. Lisäväritystä eri kysymyksille antavat eräät mielipiteentutkimukset, joihin on kuitenkin syytä suhtautua varauksin, koska ne on suoritettu jo yli kaksi vuotta sitten. Erityisesti on syytä todeta, että tutkimusten suppeuden vuoksi esitetyt numerot osoittavat enintään kulloinkin kyseeseen tulevan mielipiteen suuntaa. Niitä ei siis tule pitää mielipiteen voiman ehdottomina osoittajina.

II MAANPUOLUSTUSHENKI. SEN KEHITTÄMISEN EDELLYTYSTEN PERUSTEITA

A MAANPUOLUSTUSHENGEN YLEINEN KÄSITESISÄLTÖ

Jokaiselle yhteiskunnalle on tunnusomaista pyrkimys säilyttää itsensä puolustamalla eri tavoin olemassaoloaan. Yhteiskunnan tai valtion itsensä säilyttämispyrkimys on kautta koko valtio-opin historian katsottu sen kiistattomaksi velvollisuudeksi. Myös maanpuolustushenki historiallisena, sosiaalisena, psykologisena ja moraalisenä ilmiönä voidaan näin todeta osaksi inhimillistä kehitystä.

Nykyajan ihmiselle tunnusomaisen merkityksensä maanpuolustushengen käsite kuitenkin sai vasta 1800-luvun alkupuolella, jolloin kansallisuusaate alkoi vallata alaa. Kansallisuusfilosofia eritteli ne arvot, joiden kehittäminen, ylläpitäminen ja puolustaminen oli kansallisuudesta tietoisensa kansakunnan pyhä oikeus ja velvollisuus. Maanpuolustushengen olemus ja käsitesisältö ovat kuluneen satavuotiskauden aikana saaneet pääasiallisimmat vaikutteensa kansallisuusaatteesta, jonka toistuvat tunnukset ovat kansallisuus, kansallistunto ja -tietoi-

suus, isänmaallisuus ja isänmaanrakkaus. Kansallisuusfilosofia sanoo, että kansan henkinen tarmo perustuu sen tietoisuuteen omasta kansallisuudestaan. J V Snellman on siitä todennut: "Isänmaallisuus on se tahto, joka panee kansallisen kehityksen vireille. Se on siinä, että saman kansan yksilöt rakastavat kaikkea sitä, mikä esi-isiltä perittyinä on ollut heidän ajallisen ja henkisen olemassaolonsa elinehtona: esi-isien kieltä, isien maata, syntymämaan tapoja ja laitoksia. Isänmaanrakkauden ylevin ilmenemismuoto on huolenpidossa, ettei vihollisen jalka saa polkea isänmaan kamaraa, sillä silloin on kaikki siihen liittyvä henkinenkin vaarassa."

Snellman ja Runeberg ovat olleet sen aatepiirin keskeisimpiä julistajia, jonka puitteissa Suomen kansa on kuluneen satavuotiskauden aikana maanpuolustushengen käsitteisältöä ajatellen elänyt ja toiminut.

Maanpuolustushengen käsitteisältö voidaan nähdä hyvin moninaisena. Erään ruotsalaisen valtionkomitean mietinnössä sanotaan maanpuolustushengestä näin: "Maanpuolustushenki on yhdistelmä tahdosta puolustautua ja henkisestä voimasta vastarintaan. Maanpuolustustahdolle on luonteenomaista se, että kansalainen koko sydämestään pitää maan asiaa omanaan. Se merkitsee myös sitä, että hän on valmis ottamaan osavastuun seurauksista. Henkinen voima vastarintaan on sillä, joka voittaa pelon, paniikkimielialan ja apatian, joka voi seurata sodan järkytyksiä."

Amerikkalaisen sosiologin, professori Hans Speierin mukaan maanpuolustustahto on

- tahtoa taistella
- tahtoa totella
- tahtoa tehdä työtä.

Henki puolestaan riippuu tahtoa elähdyttävän aatteen voimasta.

Erittelemättä kysymystä enempää voitaneen maanpuolustushengelle asettaa lähinnä kolme päävaatimusta:

1. Maanpuolustushengen olemus on kyettävä selittämään siten, että se on kaikkien kansalaisten omaksuttavissa.
2. Ollakseen vaikuttava sen tulee sisältää suunnitelma.
3. Sen antaman inspiraation on oltava niin voimakas, että se tarjoaa kansalaisille mahdollisuuden koko sydämestään toteuttaa annettua suunnitelmaa.

Ensimmäinen vaatimus merkitsee sitä, että maanpuolustushengellä on oltava jokin henkinen tai aatteellinen pohja. Koska sen on oltava kaikkien kansalaisten omaksuttavissa, sen tulisi olla yleispätevä. Perustan, jolta maanpuolustushenki voi syntyä, täytyy olla henkinen, koska vain sellaisesta ihminen voi saada sisäistä voimaa. Yksinomaan taloudellisiin tai muihin materiaalsiin näkökohtiin vetoava kannustin voi vain harvoin saada ihmiset kuolemaan puolestaan.

Toinen vaatimus merkitsee sitä, että ilman aatteeseen sisältyvää suunnitelmaa ei ole olemassa minkäänlaisia edellytyksiä toiminnalle sen eteenpäin viemiseksi ja kehittämiseksi.

Kolmas vaatimus taas merkitsee sitä, että ellei koko kansalla ole ainakin mahdollisuutta omaksua sitä "sydämensä asiaksi", paraskin aate ja suunnitelma ovat merkityksettömiä.

Eräs keskeinen kysymys voidaankin jo tässä vaiheessa tehdä: "Milaisten henkisten tai aatteellisten tekijäin varaan maanpuolustushenki on nykyaikana rakennettava?"

B MAANPUOLUSTUSTAHDON HENKINEN PERUSTA

Valtakunnan voiman tekijät

Eräissä tutkimuksessaan määrittää amerikkalainen professori Harold Sprout valtakunnan voiman "totaaliseksi kyvyksi saavuttaa haluttu asema muiden kansojen keskuudessa". Totaalinen kyky taas vaatii tiettyä kapasiteettia.

- poliittisella,
- taloudellisella,
- sotilaallisella sekä
- ideologisella alalla.

Maanpuolustushengen kannalta on tällä totaalisen kyvyn jakaantumisella mielenkiintonsa lähinnä siinä mielessä, että henkisen, aatteellisen ja psykologisen voiman käsitteet on korvattu kokonaiskäsitteellä "ideologinen" ja että se on nostettu yhdenveroiseksi kolmen ensiksi mainitun rinnalle. Viime vuosikymmenien kehitys on johtanut ihmisen merkityksen uudelleenarvostamiseen koneiden ja tekniikan

rinnalla. Se valtiotalta, joka haluaa ylläpitää maansa aseman ja voiman, joutuu keinoja ja välineitä valitessaan ottamaan huomioon entistä enemmän ihmisluonteen ja ihmisten mielipiteen voiman.

Totaalisen sodan olemus

Maailmanpolitiikan ilmapiirin laukeaminen vuoden 1945 aselepojen jälkeen jäi lyhytaikaiseksi. Kuluneiden vuosien aikana ovat suurvaltojen sovittamattomat eturistiriidat johtaneet maailman jakautumiseen kahteen valtaryhmyykseen. Perustellusti voidaan osoittaa runsaasti poliittisia, sotilaallisia ja taloudellisia vastakohtaisuuksia osapuolien välillä, joiden ympärillä ja joista ns "kylmä sota" jatkuu kiihkeänä. Tämän kylmän sodan luonnetta on kuitenkin syytä tarkastella lähemmin, koska se asettaa eräitä vaatimuksia myös maanpuolustuksen olemukselle nykyaikana.

Samalla kun maailman valtaryhmittymät yhä kasvavalla teholla varmentavat poliittista, sotilaallista ja taloudellista asemaansa, käydään kamppailua ihmisestä. Aikakauden eräs tunnusmerkki on juuri taistelu ihmisestä ja hänen yhteiskunnallisista ja poliittisista mielipiteistään. Voidaan sanoa, että tätä taistelua on käyty kautta historian, mutta kukin aikakausi kokee omien ilmiöittensä laadun konkreettisemmin. Taistelun luonne lienee myös nykyajan suomien edellytysten vuoksi totaalisempi kuin aikaisemmin. — Mikä merkitys tälle taistelulle annetaan, sen osoittaa esim amerikkalaisen tohtorin Alex Inkelesin tutkimus, jonka mukaan yksinomaan suullista käännöstyötä varten mm Neuvostoliitolla on liikkeellä (1953) n 2 milj agitaattoria. Presidentti Eisenhower on tästä taistelusta mm sanonut: "Maailmassa tällä hetkellä käynnissä oleva taistelu on taistelua miesten mielistä ja sydämistä, se on aatteiden taistelua". Tilannetta kuvaamaan lainattakoon vielä Neuvostoliiton entisen ulkoministerin Vyshinskin sanat: "Me emme tule valloittamaan maailmaa atomipommilla, vaan jollakin sellaisella, jota länsi ei ymmärrä, aivoillamme, aatteellamme ja opillamme".

Voitaneen todeta, että länsimaiset demokratiat toimivat mm taistelussa ihmismielestä kolmella rintamalla: sotilaallisella (NATO), taloudellisella (taloudellinen tuki) ja poliittisella (YK). Neuvostoliitto

puolestaan toimii neljällä rintamalla, mainittujen kolmen lisäksi myös ideologisella, joka on sillä vahvin. "On mielenkiintoista todeta — jos olemme rehellisiä — että se on meidän heikoimpamme", sanotaan eräässä USA:n kongressille annetussa selostuksessa.

Se että taistelu ihmismielestä on sotaa, että se on tapahtuva tosiasia ja että se myös johtaa konkreettisiin tuloksiin, käy ilmi tarkasteltaessa toisen maailmansodan jälkeisiä valtaryhmittelyyn muutoksia Euroopassa, Aasiassa ja muualla. Ilman uutta aseellista maailmanpaloa on lähes kolmannes ihmiskunnasta vallattu suuremmitta verenvuodatuksitta.

Voidaan siis väittää, että sota, sellaisena kuin me olemme sen tähän asti käsittäneet, ts aseellisena välienselvittelynä, on nykyaikana vain eräs osa totaalista sotaa. Tapahtumien kärjistyminen aseelliseksi selvittelyksi saattaa olla vain eräs pohjimmaltaan henkisten ristiriitojen laajentumisprosessi ensin materiaaliselle, materiaaliselta poliittiselle ja poliittiselta sotilaalliselle alalle.

Totaalisen sodan tämä piirre on tekijä, jota ei voi jättää huomiotta silloin, kun on kyse maanpuolustushengen nykyhetkisestä olemuksesta. Ranskalainen kenraali du Visier on siitä sanonut: "Jokaisella valtakunnalla on kolmenlaisia rajoja puolustettavanaan: valtiollinen raja, joka on historian määräämä, strateginen raja, joka riippuu maantieteellisistä tekijöistä, ja nyt ennen kaikkea ideologinen raja, joka kulkee jokaisen ihmisen sydämen kautta".

Toistettakoon vielä mitä generalissimus Franco on äskettäin sanonut kysymyksestä: "On tarpeellista hävittää mielikuvat, että maailmassa on rauha. Sotaa ei ole julistettu, mutta useissa maissa on jatkuva sota käynnissä — — —. Kukaan ei saa epäillä, että "kylmä sota" on todellisen sodan ensimmäinen näytös ja että tämän osan tärkein vaatimus on, ettei sitäkään saa hävitä".

Totaalisen sodan kentän laajeneminen käsittämään myös rauhanajan asettaa vaatimuksia maanpuolustushengelle. Kansan henkisen voiman osuus on ratkaisevaa laatua jo rauhanajan oloissa. Sitäpaitsi yksilön yhteiskunnallisen ja poliittisen mielipiteen ulottuvuus on kasvanut yli valtakuntien rajojen sekottaen aatteellista rajankäyntiä.

Maanpuolustushengen käsitteisällön laajentaminen

Kuten jo äsken todettiin, maanpuolustushengen tähänastinen käsite on saanut pääasiallisimman sisältönsä kansallisuusaatteesta. Kun nyt totaalisen sodan eräs tärkeimmistä menettelytavoista on henkinen, so ideologinen hyökkäys, on johdonmukaista väittää, että puolustuksen, siis maanpuolustushengen perustekijöiden on oltava myös ideologisia.

Meillä Suomessa on kuluneen — maanpuolustuksen ja maanpuolustushengen kannalta katsottuna — kymmenvuotisen hiljaiselon aikana poliittisen, sotilaallisen ja taloudellisen ajattelun luonne saanut uuden sisällön. Taistelu ihmisestä ja hänen yhteiskunnallisista ja poliittisista mielipiteistään näkyy voimakkaana meilläkin. On sen vuoksi tarkoituksenmukaista, että myös meillä muuttuneet olosuhteet saavat vaikuttaa kysymystä tarkasteltaessa.

Valtiollisesti itsenäistenkin kansojen ideologinen jakaantuminen on tosiasia. Oikeutetusti herää kysymys, onko kansallisuusaatteella yksinään enää nykyaikana sellaista kantavuutta, että se riittää innoittamaan ihmisiä ja kokonaisia kansoja yhtenäisyyteen ja yksimieliseen taisteluun.

Totaalisen sodan piirteenä on pyrkimys maiden valtaamiseen jo ns rauhan aikana. Maanpuolustukselle on sen vuoksi käsitteen laajimmassa merkityksessä asetettava vaatimus, että se torjuu myös rauhan aikana maata ja yhteiskuntajärjestystä uhkaavan hyökkäyksen. Maanpuolustus ei ole vain valtakunnan alueellisen koskemattomuuden puolustamista vaan myös kansan perustuslaissaan vahvistaman yhteiskuntajärjestelmän puolustamista.

Voidaan näin ollen kysyä, riittääkö pelkkä isänmaallisuus ja isänmaanrakkaus antamaan nykyajan ihmiselle henkistä voimaa myös rauhan aikana kestämään sen henkisen hyökkäyksen, jonka alaisena hän on sekä kotonaan että työpaikallaan. Edelleen voidaan kysyä, antaako isänmaan ja isänmaanrakkauden tunnustaminen ratkaisun siihen ristiriitaan, joka on olemassa yhteiskuntaa rakentavien ja hajottavien voimien välillä. Molempien motiivit näet voidaan tulkita kansallisiksi ja isänmaallisiksi. Sille sukupolvelle, joka on maansa ja omasta vapaudestaan taistellut, vastauksen antaminen on helpompaa kuin sille, joka

vasta nyt on ottamassa harteilleen vastuuta maastaan. On olemassa valitettavan runsaasti todisteita siitä, että isänmaallisuuden merkeissä yksin maanpuolustushengen tarpeellisuutta ei ole onnistuttu nykyiselle nuorisolle enää vakuuttavasti perustelemaan. Maanpuolustustahdon henkiseksi perustaksi olisi sen tähden löydettävä konkreettisempia ja reaalisempia tekijöitä.

Suomalainen demokratia maanpuolustustahdon henkisenä perustana

Zürichin yliopiston rehtori Theo Spoerri on eräässä esityksessään sanonut mm: "Luovalla vastauksella on kolme puolta. Se sulkee sisäänsä koko ihmisen, hänen ajatusmaailmansa, tunteensa ja toimintansa. Sellaista vastausta, joka vastaa historiallisen hetken haasteeseen valloittamalla koko ihmisen ja hänen kauttaan muuttaa yhteiskuntaa ja maailmaa, sanotaan ideologiaksi". Ideologia ei siis ole vain aate tai oppijärjestelmä. Se on vastaus aikakauden tarpeille. Ideologisen sisällön saadakseen on aatteeseen sisällytettävä filosofia (ajatusmaailma), suunnitelma (toiminta) ja ihmistä innostava sanoma (tunne). Paraskaan suunnitelma ilman järjellistä perustaa tai sitä toteuttavia ihmisiä ei ole minkään arvoisen, innostuneet ihmiset pelkän teorian varassa samoin. Nerokkain ajatus ilman suunnitelmaa tai sen oikeuteen uskovia ihmisiä on sekin puutteellinen.

Tämän ajattelun mukaisesti on myös maanpuolustustahdon perusarvoille löydettävä sellainen henkinen pohja, jonka suomalainen kansanluonne helposti omaksuu, johon se uskoo ja joka antaa kaikille innoituksen toimintaan. Se pohja on elävänä olemassa.

Suomalaisen demokratian sisältämä vapauden aate on useimpien mielestä oikea, ja pääosa Suomen kansaa myös uskoo sen olevan meille ainoan hyväksyttävissä olevan yhteiskuntajärjestyksen perustan. Suomalaisella demokratialla on myös suunnitelma, joka tähtää yksilön ja yhteiskunnan vapauden säilyttämiseen.

Kun maanpuolustushengen eräs perusväittäjä on voimassaolevan yhteiskuntajärjestyksen säilyttäminen ja siinä esiintyvien puutteellisuuksien korjaaminen laillisessa järjestyksessä, on maanpuolustushengen luonnollisin perusta usko suomalaisen demokratian perusarvoihin, siinä olevaan vapauteen ja sen sisältämään vastuuseen.

Demokratian olemukseen kuuluvien henkisten arvojen, tinkimättömän vapauden ja vastuun selvä määrittäminen on juuri suomalaisen demokratian filosofian tehtävä. Ne ovat niitä arvoja, joille demokratia rakentuu. Se, että yhteiskuntamme puutteet ja esiintyvät ristiriidat ovat pohjimmiltaan juuri henkisiä, johtuu siitä, että meillä ei ole selvää käsitystä mm moraalisten tekijöiden merkityksestä yhteiselämämme perusteissa.

Suomalaisen demokratian on siis määritettävä itselleen selkärangaksi sellaiset tajuttavat perusarvot, joihin kaikki kansalaiset voivat uskoa. Niiden tulee olla ehdottomia ja yleispäteviä eivätkä ne saa rakentua tunneajatteluun.

"Melkein rehellinen on sama kuin melkein auennut laskuvarjo pakokolaskua tekeväälle lentäjälle", sanotaan eräässä Ruotsin merivoimien esikunnan julkaisemassa demokratian ideologiaa käsittelevässä ohjekirjelmässä.

Vain käsitteinä tunnustetut arvot ovat merkityksettömiä, elleivät ne vaikuta ihmisten ajatteluun ja toimintaan, sillä vasta siten ne antavat yhteiskunnalle voimaa.

Ollakseen innoittava voima on demokratian perusteiden saatava vaikuttaa jokaisessa ihmisessä elämän laatuun, so tekojen ja ajatusten motiiveihin vaikuttavana kokemuksena. Vain pyrkimys elämään korkeat vaatimukset täyttävien moraalisten, uskonnollisten tms arvojen mukaan johtaa käytännölliseen tulokseen myös yhteiskunnallisissa toiminnoissa.

Yhtä ehdoton kuin on esim kommunismin vaatimus ideologiansa päämäärästä tai kuin oli kansallissosialismin vaatimus saksalaisen väestönosan asemasta maailmassa, yhtä ehdoton tulisi olla suomalaisen demokratian vaatimus vapaudesta ja henkisten perusarvojen tinkimättömyydestä. Maanpuolustushengen kehittämisen olisi sen tähden perustuttava uskon vahvistamiseen suomalaiseen demokratiaan. Mikään ajatus ei toteudu, elleivät sen toteuttajat ole vakuuttuneita ajamansa asian oikeutuksesta.

Sellaiset suuret aatteet kuin kristinusko, islaminusko, Ranskan valankumouksen vapauden aate, kansallissosialismi ja kommunismi eivät ole olleet menestyksellisiä vain siksi, että ne ovat todistaneet olevansa oikeutettuja ja tosia, vaan myös siksi, että ne ovat antaneet ihmisille

päämäärän, jonka puolesta he ovat voineet elää ja taistella. Suomalaisen yhteiskuntajärjestyksen tulisi puutteineenkin kyetä antamaan puolustustahdolle henkinen perusta, jonka puolesta jokainen kansalainen voi elää ja jota hän tahtoo puolustaa.

Kun voimassa olevan yhteiskuntajärjestyksen säilyttämisspyrkimys sisällyttää itseensä myös vallitsevan uskonnon, kulttuurin, kielen, tapojen ja perinteiden säilyttämisen, sisältyy maanpuolustustahdon henkisiin perusteisiin yhtenä luonnollisena ja korvaamattomana osana kansallistunto, -tietoisuus ja isänmaallisuus. Niiden merkitystä ja osuutta ei voida eikä saa aliarvioida.

Kysyä voidaan: "Mitkä ovat suomalaisen yhteiskuntajärjestelmän ehdottomat ja yleispätevät henkiset perusarvot?"

C MAANPUOLUSTUSTAHDON YLEISET TEKIJÄT ERÄIDEN MIELIPIDETUTKIMUSTEN VALOSSA

Maanpuolustushenki, sellaisena kuin sille eräänä valtakunnan voiman perustekijänä edellä on etsitty perustaa, on varsin laaja ja monitahoinen kokonaisuus. Se koostuu lähes kaikista inhimilliseen elämään vaikuttavista rakentavista henkisistä voimista. Se on riippuvainen kansakunnan historian tapahtumista, kansallisen kulttuurin laadusta, uskonnollisista perinteistä ja yhteiskuntajärjestyksen elinvoimasta. Sen luonne saa voimakkaita vaikutteita vallitsevasta taloudellisesta, sotilaallisesta ja poliittisesta tilanteesta ja on sen vuoksi alati kehittyvää. Sen aiheuttama heräte on riippuvainen jokaisen yksilön luonteesta, ja siten sen ilmenemismuodot riippuvat myös koko kansan yleisluonteesta.

On luonnollista, että maanpuolustushengen syntyymiseen välillisesti tai välittömästi vaikuttavia tekijöitä voidaan löytää runsaasti. Tärkeimpiä rauhan aikana vaikuttavia perustekijöitä lienevät kuitenkin seuraavat:

- kansan luonne,
- yleinen henkinen asennoituminen, ns kansallinen moraali,
- solidaarisuus ja uskollisuus voimassa olevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan,

- maan vapauden arvostaminen,
- yhteenkuuluvuuden tunne eri kansalaispiirien kesken,
- luottamus maan johtoon,
- sodan vaaran huomioon ottaminen ja sodan pelko,
- luottamus omiin poliittisiin ja sotilaallisiin mahdollisuuksiin,
- tietoisuus tulevan sodan luonteesta ja sellaisen sodan seurauksista, johon joudutaan valmistautumattomina, sekä
- henkinen voima kestää rauhan ajan ideologinen paine ja sodan järkytykset.

Kaikki nämä ovat sellaisia konkreettisia tosiasioita, joihin voidaan puuttua ja joiden kulloinenkin tila voidaan ainakin summittain mitata. Maanpuolustushengen kehittämässä olisi yksinomaan isänmaasta ja isänmaallisuudesta puhumisen asemesta pyrittävä juuri em perustekijöiden vahvistamiseen. Isänmaallinen mielenlaatu on silloin seuraus eikä ulkoapäin istutettu tai muotiasiana siitä mitään ymmärtämättä omaksuttu.

Kun maanpuolustushenkeä kehittävällä työllä tulee olla selvät kohteet ja reaalinen lähtökohtatilanne, tarkastellaan edellä mainittuja perustekijöitä kutakin erikseen ja pyritään samalla valottamaan vallitsevaa tilannetta eräiden mielipiteentutkimusten valossa. Muistutettakoon vielä, että ne on suoritettu v 1954.

Kansanluonteen vaikuttavat piirteet

Keskeisimpiä luonteenominaisuuksiamme on epäluuloisuus. Kun siihen yhdistyy kiihkomielisyys ja usein väkivaltaisuuskin, näkyy epäluuloisuus sisäisten ristiriitojen kärjistymisenä. Yksimielisyys syntyy vasta vaaran uhatessa.

Epäluuloisuuteen kytkeytyy myös ehdottoman oikeudenmukaisuuden vaatimus ja oikeudentunto. Juuri oikeudentunto lienee vaikuttanut Suomen kansan yhtymiseen Talvisodan aikana.

Epäluuloisuus muuttuu herkästi kateudeksi, mistä syystä eri kansalaisryhmien välisen jännityksen varaan rakentuvilla yhteiskuntaa hajottavilla aatesuunnilla on tässä kansanluonteen piirteessä oivallinen tuki.

Herkkä omanarvontunto, kunnianarkuus ja kompleksialttius ovat varsin tyypillisiä ominaisuuksiamme. Jokainen suomalainen kuuluu mielellään itserakkaasti "kansaan, joka maksaa velkansa", "ihmeelliseen Talvisodan kansaan" ja "Saunan, Sisun ja Nurmen kansaan".

Hyvin tärkeä ominaisuus on eräänlainen jähmeä hitaus. Vaikuttava osoitus tästä on mm poliittisten voimasuhteiden muuttumattomuus. Meillä vaaditaan aivan erityisen voimakkaita, yhteiskuntajärjestyksen perusteita järkyttäviä tapahtumia, ennen kuin muutoksia syntyy. Kerran omaksutut kannanotot ovat yleensä vaikeasti muutettavissa. Hitaus ilmenee myös vanhollisuutena, mistä syystä uudet aatteet ja toimintatavat saavat vain hitaasti vastakaikua.

Kansallisuonne saanee oman värityksensä myös uskonnollisuudesta ja hartaudesta antautua omalle aatteelle. Viimeksi mainittua luonnehtii tapa suhtautua puolue-elämään ja yleensä aatteelliseen toimintaan. Puolueesta toiseen siirtyminen, joka muualla maailmassa on tavallista, on meillä halveksittava teko.

Kansallisuonteiden peruspiirre lienee myös lain kunnioitus, mistä syystä monet vaikeatkin toimenpiteet ovat helposti saatettavissa päätökseen silloin, kun ne perustuvat lakiin.

Kansallinen moraal

Sota aiheuttaa aina syvälleikäpiä muutoksia ja vaikeasti korjattavissa olevia vaurioita kansakunnan elinkeinotoiminnassa.

Tulekseton tai hävitty sota moninkertaistaa ne.

Vuonna 1944 päätynyt sota aiheutti kansassamme voimakkaan henkisen käymistilan. Maanpuolustushenkeen vaikuttivat olennaisimmin seuraavat tekijät:

Aseleposopimus riisui armeijamme, ja sen toisarvoinen merkitys ja yhteiskunnallisestikin epäkelpo asema tehtiin kansalle liiankin selväksi.

Kun liikkeellä oli voimia, joiden tarkoituksena oli maan puolustumahdollisuuksien poistaminen, asetettiin koko puolustuslaitoksen olemassaolo vaakalaudalle. Voimakkaan mielipiteen muokkauksen johdosta vielä v 1948 kansasta 27 % kannatti puolustuslaitoksen lakkauttamista, 54 % sen säilyttämistä, 11 % ei osannut ilmaista kantaansa.

(Vertailun vuoksi sekä osoituksena positiivisesta kehityksestä mainittakoon, että v 1953 enää 6 % oli puolustuslaitoksen lakkauttamisen kannalla.)

Suojeluskunta- ja Lotta-järjestöjen lakkauttaminen poisti maanpuolustukselta eräät tärkeimmät tukipylväät.

Ns puolustuslaitoksen demokratisoimiskysymyksen käsittely johti siihen, että vasemmisto piti armeijaa taantumuksellisena laitoksena, joka kiireesti piti uusia, ja oikeistopiirit taas vasemmiston käsiin heitettyinä pelinappulana.

N 1000 upseerin ilman selitystä tapahtunut erottaminen virastaan, joukossa kaikkein ansioituneimpiakin, aiheutti sekin särönsä ajattelussa.

Mainittava on myös asekätkentäjutun käsittely sekä sotasyllisyys-oikeudenkäynti, jotka takautuvaa oikeusjärjestystä luovana eivät sopineet Suomen kansan oikeustajuntaan.

Ratkaisevaa laatua oli uuden ulkopoliittisen suuntautumisen vaikutus. Käyttäen hyväksi vaikeaa ulkopoliittista asemaamme silloin vallassa olevat piirit leimasivat kaiken vanhan — nimenomaan isänmaallisuuden — petolliseksi, sopimattomaksi, jopa vääräksi.

Samaan päämäärään pyrittiin uuden sisäpoliittisen voimaryhmitelyn suomien mahdollisuuksien avulla.

Se, miten perusteellisesti noihin aikoihin onnistuttiin ihmisten mieliin istuttamaan käsitys käytyjen sotien merkityksettömyydestä ja oikeudettomuudesta, kuvastuu mielipiteentutkimuksessa hyvin.

Noin 35 % haastatelluista oli sitä mieltä, että Talvisodan ja Suomen sodan 1941—45 välttämiseksi tehtiin liian vähän ponnistuksia, ja vain n 10 % näki katkeran taistelun seurauksena maan vapauden säilymisen. Herää kysymys, onko kannattanut lainkaan taistella, koska kansa ei osaa antaa sille arvoa.

Seurauksena oli henkinen kriisi. Poikkeusmääräysten kumouduttua ja epävarmuuden tunteen ollessa vallitseva johti vastuuton ja moraaliton elämäntapa yleiseen demoralisoitumiseen.

Vv 1944—46 avioerojen, todettujen sukupuolitautilapausten, poliisin tietoon tulleiden rikosten ja nuorten rikoksentehtäjäin määrät kaksinkertaistuvat vuosiin 1942—43 verrattuina.

Sotien päättymisen jälkeisessä kehityksessä on lisäksi maanpuolustushenkeen vaikuttavana piirteenä havaittava yleinen materialisoituminen. Aineellisten etujen tavoittelu on saavuttanut suorastaan hätkähdyttävät mittasuhteet.

Erään tutkimuksen mukaan suuri osa maaseutuväestöstä pitää puolueensa ensimmäisenä tehtävänä valitsijoiden taloudellisten etujen ajamista ja vasta toisella tilalla ovat maan edut.

Toisen tutkimuksen mukaan vain 39 % haastatelluista piti maan riippumattomuutta taloudellista hyvinvointia tärkeämpänä. Voidaan kysyä, onko meillä varaa antaa tällaisen kehityksen jatkuu.

Ajan materialisoitunut henki on johtanut siihen, että inhimilliset heikkoudet, kuten kateus, itsekkyyks, ahneus, ylpeys, epärehellisyys yms ovat aiheuttaneet ihmisten kesken kaikkialla epäluuloa. Kansan sisäisessä elämässä se ilmenee kuluttajien ja tuottajien, työnantajien ja työntekijöiden, hallituksen ja opposition ja ennen kaikkea eri puoluiden välisenä usein ylipääsemättömänä juopana. On luonnollista, että maanpuolustushenki, joka on seuraus yksimielisyydestä, ei saa tilanteesta myönteistä lisävirikettä.

Yhteiskuntaamme jäytävä sairaus ei liene luonteeltaan yksinomaan taloudellinen eikä poliittinen vaan ennen kaikkea henkinen. Sitä voitaisiin ehkä luonnehtia sanalla luottamuspula.

Tahko on siitä sattuvasti sanonut: "Ainoastaan yksi seikka yhdistää meitä kaikkia: PYHÄ JA LOUKKAAMATON ELINTASO. Tulkoon mikä tulos hyvänsä mieluummin kuin tinkisimme siitä itsekin rahuakaan. Eli ts 'syökäämme ja juokaamme — — — huomenna kuitenkin kuolemme'."

Solidaarisuus voimassa olevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan

Solidaarisuus voimassa olevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan on eräs perustavinta laatua oleva maanpuolustustahdon tekijä. Voidaan myös puhua viihtymisestä maassa. On selvä, että viihtymisen eri asteet ovat riippuvia kulloinkin vallitsevista sosiaalisista, poliittisista, taloudellisista ja sivistyksellisistä olosuhteista. Maanpuolustushengen kannalta on tärkeää, että kansalaiset selvästi tajuavat viihtymisensä arvon sekä millaisista tekijöistä se koostuu. Ne ovat juuri niitä arvoja, joita kannattaa ja pitää puolustaa.

Mielipiteentutkimuksen tuloksina voidaan todeta, että Suomen kansa viihtyy maassaan hyvin. Arvosana-asteikossa 1—10 on viihtymisen keskiarvoksi saatu 7,5, jota on pidettävä varsin korkeana. Epäsolidaaris-takin väestönosaa on. Niinpä eräästä suuresta poliittisesta ryhmästä vain n 20 % suhtautui ehdottoman solidaarisesti nykyiseen yhteis-kuntajärjestykseen, 50 % oli horjuvalla kannalla ja kokonaista 30 % kannatti sen kumoamista. Aktiivisen kumouksellisen toiminnan hyväk-syviä oli sanotusta väestöryhmästä n 70 % ja sen ehdottomia vastustajia vain n 30 %. Vaikka numeroihin on suhtauduttava suurella varauk-sella, on kuitenkin muistettava ryhmiä tukevan äänestäjämäärän suu-ruus.

Maastamuuttohalu on myös eräs osoitus viihtymisestä maassa. Kun muuttamaan halukkaita eräiden tutkimuksien mukaan oli vielä v 1948 yli 30 %, oli määrä jo vuoteen 1952 mennessä pudonnut 20 %:iin. Tätä nykyä se lienee enää verrattain pieni.

Maan riippumattomuuden arvostaminen

Solidaarisuuteen ja siten maanpuolustushenkeen vaikuttava tekijä on myös maan riippumattomuudelle annettu arvo.

Kuten jo mainittiin, vain 39 % haastatelluista piti maan riippumat-tomuutta tärkeämpänä kuin taloudellista hyvinvointia. Tilanne on huo-lestuttava.

Edelleen voitiin mielipiteentutkimuksen tuloksista todeta, että

- alle 25-vuotiaista vain 27 % arvosti riippumattomuuden tärkeim-mäksi, vanhemmista ikäluokista n 45 %,
- porvarillisiin äänestäjiin lukeutuvat pitivät riippumattomuutta tärkeimpänä (n 54 %),
- sosialidemokraattien pääosa piti molempia yhtä tärkeinä,
- SKDL:n äänestäjistä vain 9 % piti riippumattomuutta tärkeäm-pänä, sekä että
- sivistystason noustessa maan riippumattomuuden arvostaminen nousi jyrkästi (kansakoulun käyneet 33 %, keskikoulun käyneet 51 % ja ylioppilaat 74 %).

Epäsolidaarisesta väestöryhmästä vain n 25 % oli tiukasti maan vapauden ja itsenäisyyden kannalla.

Yhteenkuuluvuuden tunne eri kansalaispiirien kesken

Kysymyksen tärkeyttä maanpuolustushengen kannalta ei tarvitse perustella. Yhteishenkeä ei luoda hetkessä ja vaarallista toiveajattelua lienee uskoa ”Talvisodan ihmeen” toistuvan.

Tärkeä tekijä yhteenkuuluvaisuudentunteen lisäämisessä on tietoisuus niistä seikoista, joita kansalaiset pitävät yhteiskuntajärjestyksemme parhaina ja heikkoina puolina.

Mielipiteentutkimuksella asiaa selvitettäessä havaittiin, että eduista oli vapaus se, josta lähes 50 % vastaajista oli yksimielinen. Sen eri muotoja, kuten sananvapautta, työn vapautta, turvallisuutta, tasapuolisuutta jne pidettiin yleensä parhaina puolina.

Vapaus lieneekin juuri se arvo, jolle voidaan paljon rakentaa. On kuitenkin huomattava, että vapaus on erittäin suhteellinen käsite. Sen tähden se tulisi tarkoin määrittää.

Edelleen voitiin havaita, että

- nuoriso ei arvostanut vapautta yhtä korkealle kuin vanhempi polvi,
- porvarilliset äänestäjät asettivat sen paljon korkeammalle kuin vasemmiston äänestäjät,
- SKDL:n äänestäjistä vain 4 % asetti vapauden ensi sijalle.

Yhteiskuntajärjestyksemme nykyisen tilan suurimpana heikkoutena piti lähes 50 % vastaajista kaikkialla vallitsevia riitoja ja kansan hajanaisuutta. Vieläpä epäsolidaarinenkin ryhmä oli tässä suhteessa muun kansanosan kanssa samaa mieltä.

Luottamus maan johtoon ja sen politiikan hyväksyminen

Perustelematta näin luonnollisen asian tärkeyttä todettakoon vain mielipiteentutkimuksen tulos.

Arvosana-asteikossa 1—10 sai silloinen maan johtoa kohtaan tunnettu luottamus keskiarvosanan 6,7, jota voitaneen kaiken poliittisen toiminnan suhteellisuuskohdan takia pitää hyvin tyydyttävänä.

Luottamus maan johtoon sisältää myös sen, että kansalaiset hyväksyvät sen harjoittaman politiikan ja antavat sille tukensa.

Maanpuolustushenkeä ajatellen tärkeä kysymys on yleinen mieliala Neuvostoliiton kanssa solmitusta YYA-sopimuksesta.

Pyrittäessä selvittämään suhtautumista puolustautumiseen suurvalan hyökkäystä vastaan todettiin, että valtaosa haastatelluista piti puolustautumista luonnollisena ja välttämättömänä ja vain pieni osa oli sitä mieltä, että meidän ei pitäisi puolustautua.

Vähäistä kielteistä kantaa perusteltiin erilaisilla sympatioilla sekä "ettei kannata", koska "ei kuitenkaan ole mitään mahdollisuuksia torjua hyökkääjää". Tämä on yleistymään päässeenä vaarallinen ilmiö, sillä juuri samainen "Hvad kan det nytte"-mieliala kaatoi Norjan v 1940.

Maan poliittisesta asemasta oltiin yleensä sitä mieltä, että maan olisi pysyttäydyttävä kaikkien liittoutumien ulkopuolella.

Sodan vaaran huomioon ottaminen ja sodan pelko

Maanpuolustustahtoon olennaisesti vaikuttava tekijä on sodan mahdollisuuden arvioiminen.

On tärkeää erottaa toisistaan reaalin tietoisuus sodan vaaran olemassaolosta ja epämääräinen sodan pelko. Viimeksi mainittu on vaarallinen ilmiö, jos se pääsee yleistymään.

Yleisesti voidaan sanoa, että Suomen kansa luottaa lujasti rauhanomaiseen tulevaisuuteen. Sodan vaaran arviointi on vuosi vuodelta yhä pienentynyt. Niinpä tutkimuksessa vain 10 % oli sitä mieltä, että lähimmän viiden vuoden aikana syttyy uusi suursota, pääosa uskoi lujasti rauhan jatkuvan.

Oivallus on tärkeä arvosteltaessa maanpuolustushengen tilaa.

Luottamus omiin poliittisiin ja sotilaallisiin mahdollisuuksiin selviytyä kriisitilanteessa

Kysymyksen merkitystä arvosteltaessa on tähdennettävä sitä, että sen enempää tämä kuin edellisetkään tekijät eivät saa rakentua tunteeseen perustuvaan toiveajatteluun.

On sen vuoksi välttämätöntä, että kansalle annetaan selvä kuva maan kulloisistakin mahdollisuuksista selviytyä aseellisen hyökkäyksen

alaiseksi joutuessaan. Tärkeää on myös, että kansalaisille selvitetään hyökkääjän mahdollisuudet.

Noin 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että Suomella on hyvin pienet mahdollisuudet jäädä suursodan ulkopuolelle, jos sellainen syttyy. Vain 6 % piti mahdollisuuksiamme suurina.

Maan puolustusvoimien mahdollisuuksia torjua hyökkäys pidettiin hyvin pieninä, sillä noin 75 % esitti sen kantanaan.

Se tosiasia, että maanpuolustuksemme on lyöty laimin, on yleisesti tunnettu, mutta puolustuslaitoksemme suorituskyky lienee sentään kokonaan toista luokkaa kuin esitetty 75 %:n kielteinen kannanilmaisu antaa aiheen uskoa.

Mielenkiintoista oli kuitenkin todeta, että suurin osa piti puolustuslaitoksen olemassaoloa rauhaa edistävänä ja välttämättömänä ja vain 10 % näki siinä vaaran rauhalle.

Valitettavaa sen sijaan on, että yli 80 % piti puolustusvoimien tehon lisäystä nykyoloissa tarpeettomana. Usko rauhan säilymiseen on Suomen kansassa voimakas!

Tietoisuus sellaisen sodan seurauksista, johon joudutaan valmistautumatta

Maanpuolustushengelle ei ole tärkeää vain usko mahdollisuuksiin torjua hyökkääjä. Vähintään yhtä tärkeää on omata selvä käsitys siitä, mitä sota saattaa merkitä yhteiskunnalle, omalle elämälle ja muille.

Tässäkin suhteessa on pysyttäydyttävä reaalilla pohjalla. Puheet ihmisen velvollisuuksista kuolla isänmaan tai vapauden puolesta ovat täysin merkityksettömiä, jos valmistautuminen pahimman varalle sisältää vain valmistautumisen kuolemaan. On sen tähden tärkeää, että kaikille tehdään selväksi, mitä valmistautumattomuus todella merkitsee.

Suomen kansan tulevaisuuteen luottavaista (tai ymmärtämätöntä) asennetta kuvaa hyvin se, että haastatelluista vain 58 % piti mm väestönsuojelutoimenpiteitä tarpeellisina ja välttämättöminä.

Samaa on todettava suhtautumisesta kertausharjoituksiin, sillä vain 45 % piti niitä tarpeellisina.

Eräs edes vähäistä maanpuolustustahtoa osoittavia ilmauksia on alkeellisimpien puolustustoimenpiteiden ymmärtäminen ja hyväksyminen. Siinä suhteessa tilanne ei anna erityisen lohdullista kuvaa.

Henkinen voima kestää rauhan ajan ideologinen paine ja sodan järkytykset

Yhteiskunnassa on jatkuvasti liikkeellä voimia, joiden tarkoituksena on aiheuttaa säröjä kansan henkisessä vastustuskyvyssä. Sellaisen toiminnan takana voi olla vieras ideologia tai valtakunta yhtä hyvin kuin jokin kotimainen liike, ryhmä tai yksityinen henkilökkin.

Sellaisessa maassa kuin Suomessa, jossa kansalaisilla on laaja yhdistymis-, kokoontumis-, sana- ja painovapaus, vastatoimenpiteiden löytäminen on vaikeaa. Demokratialla on kuitenkin oikeus ja velvollisuus puolustautua. Sen tähden on tärkeää, että kansalaisten uskoa voimaansaolevan yhteiskuntajärjestyksen oikeutukseen ja voimaan lisätään, samalla kun ryhdytään toimenpiteisiin huhujen, väärrien tietojen ja muiden yhteiskunnallista epävarmuutta aiheuttavien toimintojen torjumiseksi.

Maanpuolustushenki on kuten todettiin seuraus tahdosta puolustautua ja henkisestä voimasta vastarintaan. Maanpuolustustahdon henkisen perustan tulee antaa kansalaisille innoitus toimia yhteisten päämäärien puolesta ja sen pitäisi antaa voimia myös kohtaamaan kuolema.

Maanpuolustushengen kannalta on kuitenkin tärkeää, että kansalaisia jo rauhan aikana valmennetaan sodan järkytyksiä vastaan. Tärkeä merkitys on sillä, että kansalaiset tietävät, mitä sodan aikana voi tapahtua. On selvää, että sellaisen maan, joka heikosti valmistautuneena joutuu yllättäen sodan jalkoihin, täytyy varautua suuriin vastoinkäymisiin ja sotilaallisiin tappioihinkin. Nykyaikaisen sodan luonne ja maanpuolustuksen yleiset periaatteet on sen tähden ajoissa selvitettävä kaikille, jotta usko voittoon saadaan säilymään.

Tämänhetkisestä tilanteesta on vaikea sanoa mitään yleispätevää.

Voidaan kuitenkin todeta, että suomalainen ei ole erityisen altis henkisille järkytyksille. Viime sodissamme sattui suhteellisen vähän tapauksia, joissa järkytys aikaansai pysyviä henkisiä vaurioita. Noin

46000:sta korvausta nauttivasta sotavammaisestamme on vain n 10—20 sellaista, joilla aivovammaisia lukuunottamatta on pysyvä psyykillinen vaurio.

Sen sijaan esim viime sodan amerikkalaisissa joukoissa nousivat hermolliset tappiot lähes yhtä suuriksi kuin kaatuneet ja haavoittuneet yhteensä. Noin 11 milj:sta miehestä oli psykiatrisia tapauksia 850 000, kaatuneita 237 000 ja haavoittuneita 588 000.

Suomalainen kansanluonne lienee tässä valossa varsin vastustus-kykyinen siitakin huolimatta, että edellä esitetyt numerot määrittäisperusteittensa takia tuskin ovat riittävän vertailukelpoisia.

Mitä sen sijaan tulee kansan henkiseen kykyyn vastustaa maanpuolustuksellisen ajattelun perusteita jäytävää toimintaa, asia lienee erittäin vaikeasti selvitettävissä.

Voitaneen vain viitata luonteen hitauden lisäksi

- solidaarisuuteen nykyistä yhteiskuntajärjestystä kohtaan,
- kansan vapaudenrakkauteen,
- verrattain korkeaan sivistystasoon ja
- voimakkaisiin kansallisiin ja uskonnollisiin perinteisiin.

Kielteiseen suuntaan vaikuttavat ainakin

- kansanluonteen heikkoudet, etenkin epäluulo ja kateus,
- poliittinen, taloudellinen, sotilaallinen sekä yhteiskunnallinen luottamuspula,
- yksimielisyyden puute ja
- välinpitämättömyys tulevaisuudesta.

D JOHTOPÄÄTÖKSIÄ MAANPUOLUSTUSHENGEN KEHITTÄMISEN YLEISISTÄ EDELLYTYKSISTÄ

Maanpuolustustahdon henkisen perustan määrittäminen

Kuten jo on todettu, maanpuolustuksen henki ei ole mikään yhteiskunnassa irrallisena oleva ilmiö, vaan se kytkeytyy koko kansan yleiseen ajattelutapaan ja mielenlaatuun. Se ei myöskään ole olemukseltaan pysyvää, vaan jatkuvasti yhteiskunnassa ja koko maailmassa tapahtuvien muutosten mukana kehittyvää.

Viimeksi kuluneen kymmenvuotiskauden aikana on poliittisen, sotilaallisen ja taloudellisen ajattelun luonne saanut kokonaan uuden sisälön. Taistelu ihmisestä sekä hänen yhteiskunnallisesta ja poliittisesta mielipiteestään on saanut kansojen asemassa ratkaisevan merkityksen.

Voitaneen sen tähden perustellusti sanoa, että maanpuolustustahdon henkisen perustan määrittäminen on mitä tärkeintä.

Siihen vaikuttavia kysymyksiä on edellä pyritty valottamaan.

Maanpuolustukselliseen ajatteluun vaikuttava yleinen mielipide

Ne olosuhteet, joiden vallitessa Suomen kansa on sotien jälkeisinä vuosina elänyt, eivät ole voineet olla vaikuttamatta sen ajattelutapaan. Siinä suhteessa vallitsevan tilanteen perusteellinen tunteminen vasta luo pohjan toimenpiteille.

Edellä esitetyt näkökohdat ovat olleet enintään heikosti suuntaa antavia.

Valtakunnallisen luottamuspuolan vähentäminen ja poistaminen

Oman edun tavoittelu, eripuraisuus ja epäluulo lienee johdonmukainen seuraus yhä materialisoituvasta ajattelutavasta ja elämänmuodosta, joka on johtanut ihmisten moraalilaskemiseen. Perusvirhe tuskin on olosuhteissa tai järjestelmässä yksin, vaan myös ihmisluonteessa.

Sen tähden vain sellainen toiminta, joka tähtää ihmisten persoonallisuuden positiiviseen kehittämiseen voi johtaa tuloksiin.

Maanpuolustushengen kannalta katsottuna on yhteiskunnallisen luottamuspuolan poistamiseksi puututtava ainakin seuraaviin kysymyksiin

- maan vapauden ja itsenäisyyden välttämättömyyden osoittamiseen,
- yleisen materialisoitumisen pysähdyttämiseen,
- luottamuksen lisäämiseen maan johtoon ja sen harjoittamaan politiikkaan,
- luottamuksen lisäämiseen maan sotilaallisiin ja poliittisiin mahdollisuuksiin,
- yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja turvallisuudentunteen lisäämiseen kaikkien yhteiskuntaryhmien keskuudessa.

Luottamuspuolan vähentäminen ei ole mikään yksinkertainen toimenpide, sillä kyseessä on ihmisten ajatusten, sanojen ja tekojen motiivien, so moraalisen tason nostamisesta.

Materialisoitumisen pysähdyttäminen saa alkunsa siitä, että syntyy yleinen mielipide ihmisen arvosta ennen asioiden materiaalista arvoa.

Edelleen voidaan sanoa, että yhteiskunnallisissa kysymyksissä tuskin on tärkeää se, kuka on oikeassa, vaan se, mikä on oikein.

Sotilaallisen luottamuksen palauttaminen on tärkeä sekin, mutta edellisiä helpompi, sillä se voidaan aikaansaada rahalla.

Yleisen luottamuksen lisääntyessä vahvistuu myös kansalaisten solidaarisuus voimassa olevaa yhteiskuntajärjestystä kohtaan.

Tärkeää on myös käytyjen sotien merkityksen selvittäminen, sillä vasta sitten saadaan vapautemme oikeaan valoon.

Uuden valtakunnallisen ajattelutavan (mielenlaadun) herättäminen

Kuten maanpuolustustahdon uutta käsitteisältöä tutkittaessa on todettu, olisi yksinomaan kansalliseen ajattelutapaan perustuvan maanpuolustustahdon käsitettä laajennettava. Eräänä mahdollisuutena voitaneen esittää käsite "valtakunnallinen".

Keskeisimpiä maanpuolustustahdon kehittämisen edellytyksiä lieinee juuri valtakunnallisen ajattelutavan herättäminen. Luonnollisena osana siinä on niiden kansallisten arvojen voimassa pitäminen, joiden varassa yhtenäisyytemme ja vapautemme on seissyt ja kasvanut. Ei voida kyllin arvostaa niiden merkitystä.

Toinen osa ajattelua on kirkas näkemys ja tieto suomalaisesta demokratiasta, so selvä käsitys sen sisältämästä aatteesta, innostuksen lähteestä ja suunnitelmasta. Tässä suhteessa tarvitaan paljon sekä tutkimusta että valistusta.

Valtakunnallinen ajattelutapa merkitsee myös sitä, että kansakunnan olemassaolon perusteista kyseen ollen kokonaisuuden etu nähdään yksilön ryhmäedun yläpuolella.

Paitsi sitä, että valtakunnallisen ajattelun perustana on valtakunnallisen luottamuksen tila, sen herättäminen vaatii eräiden kysymysten selvittämistä kaikille. Sellaisia ovat ainakin

- nykyisen poliittisen ja sotilaallisen asemamme asettamat vaatimukset sekä
- maan riippumattomuuden säilyttämisen merkitys.

Ensiksi mainitusta kyseessä ollen on kansalle mm annettava reaali-nen kuva siitä, mitä solmimamme YYA-sopimus tosiasiallisesti merkitsee.

Ryhtymättä kysymystä perusteellisemmin käsittelemään, todettakoon kuitenkin, että

- ajatukset täydellisestä puolueettomuudestamme eivät ole täysin reaalisella pohjalla, sillä sopimus määrittää selvästi kantamme;
- sopimuksesta huolimatta voimme sotilaallisesti valmistautumatomana joutua suurvaltasekkauksessa sopimuskumppanimme sotilaallisen toiminnan kohteeksi;
- sotilaallisen tyhjiön täyttää sodan syttyessä vieras heti saadesaan siihen tilaisuuden;
- valmistautumalla hyvin pahimman varalle parhaiten saatamme estää maamme joutumasta taistelutantereeksi; tietoisuus valmiudestamme ainakin hallitsee hyökkääjän halua suunnata sotatoimiaan alueemme kautta;
- kulttuurisiteistämme ym siihen kytkeytyvistä sympatioista on vähän hyötyä suurvaltain voimainmittelyssä;
- revanššiajatukset viime sodistamme ovat haihattelua ja johtavat väärin arviointeihin eivätkä ole sopusoinnussa rauhanomaisen pyrkimyksen kanssa;
- heikko sotilaallinen valmiutemme lisää poliittista ja sotilaallista riippuvuutta sopimuskumppanistamme, mitä enemmän sodan vaara lisääntyy.

Sodan mahdollisuuden ja sen seurausten oikea arvioiminen

Maanpuolustushengen kehittämisen tärkeä edellytys on, että kansalaisilla on edes jossain määrin oikea käsitys ulkopoliittisen tilanteen vaikutuksesta. Tämä vaatimus kohdistuu ensisijaisesti sodan mahdollisuuksien arvioimiseen. Kysymys on lähinnä niiden tiedoitustoimenpiteiden laadusta, joilla valtiovalta ohjaa yleistä mielipidettä rauhan ja sodan uhan aikoina.

Toinen sodan vaaran olemassaoloon liittyvä kysymys on sen mahdollisten seurausten oikea arviointi. Erittäin tärkeä on sellaisen sodan seurausten selvittäminen, johon saatetaan joutua heikosti valmistautuneina. Ei voitane luottaa siihen, että sodan kokemukset perimätietona kulki antaisivat kaikille selvän kuvan siitä, mitä on odotettavissa.

Sellaiset kysymykset kuin

- totaalisen sodan olemus ja luonne,
- maanpuolustuksen yleiset periaatteet,
- puolustuslaitoksen olemassaolon merkitys,
- väestönsuojelutoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuus,
- kertausharjoitusten välttämättömyys,
- varusmiesten palvelusajan vähimmäismäärä ja
- perushankintamäärärahojen tarve

eivät saisi olla kenellekään valtakunnallisesti ajattelevalle epäselviä.

Rauhan ja sodan ajan vaatiman henkisen voiman ja vastustuskyvyn lisääminen

Kuten jo on todettu, on sotien päättyessä syntynyt henkinen tyhjiö vain hitaasti täyttymässä. Varsinkin nuoriso on joutunut muodostamaan käsityksensä yhteiskuntaa ylläpitävistä arvoista milteipä yksinomaan materialistisiin vaikutteisiin nojautuen.

Tärkeimpinä vaatimuksina nuorison henkisen voiman ja vastustuskyvyn lisäämiseksi yhteiskuntajärjestystä uhkaavan toiminnan vastustamiseksi voitaneen pitää

- ymmärryksen herättämistä aikakauden ilmiöihin,
- jokaisen kansalaisen henkilökohtaisen elämäntavan merkityksen osoittamista yhteiskunnan laadulle,
- yhteiskuntajärjestyksen henkisen perustan selvittämistä,
- uskon vahvistamista demokraattisen yhteiskuntajärjestyksen elinvoimaan ja oikeutukseen,
- kansallisen ja valtakunnallisen itsetunnon ja luottamuksen herättämistä sekä
- nuorison saamista kaiken tämän merkeissä liikkeelle ja toimintaan.

Sodan aikaa ajatellen on suuri merkitys sillä toiminnalla, jonka tarkoituksena on vähentää tietämättömyyden, osaamattomuuden ja epävarmuuden aiheuttamaa henkistä jännitystä. Kansalaisten henkisen vastustuskyvyn lisäämiseksi on otettava huomioon myös teknillisten edellytysten luominen asialliselle tiedoitustoiminnalle.

III NÄKÖKOHTIA MAANPUOLUSTUSHENGEN KEHITTÄMISESTÄ

Edellä esitetyssä on pyritty tuomaan esille nykyhetken vaatimusten valossa ne ihmismieleen vaikuttavat monitahoiset tekijät, joiden varassa maan vapaus ja laillinen yhteiskuntajärjestys seisovat tai kaatuvat ja joista maanpuolustushenki koostuu.

Seuraavassa tuotakoon esille eräitä yleisiä näkökohtia maanpuolustushengen kehittämisestä, ennen kuin etsitään mahdollisuuksia käytännöllisille sovellutuksille.

Maanpuolustushenkeä voidaan pitää eräänlaisena yleisenä mielipiteenä, jonka laatu, muodostuminen ja käyttäytyminen noudattaa yleisen mielipiteen lakeja.

Yleisen mielipiteen ei tarvitse olla kaikkien mielipide. Se on käytännössä mahdotontakin. Mutta ilmeistä on, että yksinkertainen enemmistö ei riitä sen määrittämiseen.

On luonnollista, että yleinen mielipide ei voi "ratkaista" sellaisia kysymyksiä, joita se ei tunne. Sen tähden tarvitaan asiantuntijoita sen ohjaajina. Yksityiselle kansalaiselle on demokratiassa annettava ne tiedot, joita hän tarvitsee järkevän ja kokonaisuutta oikein palvelevan mielipiteen muodostamiseen.

Ihminen omaksuu yleensä ne tavat ja tottumukset, jotka ovat ominaisia sille ryhmälle, johon hän kasvu- ja nyky-ympäristön, perheen, koulun ja erilaisten järjestöjen vaikutuksen johdosta kuuluu. Sen tähden on tärkeää kiinnittää huomiota niihin tekijöihin, jotka edistävät ihmisen sopeutumista siihen yhteiskuntaan, johon hän kuuluu. Sellaisia ovat mm koti, koulu ja toveriympäristö.

Johtajan vaikutus yleiseen mielipiteeseen on suuri. On siis otettava huomioon eriasteisten johtajien merkitys valtiovaltaa käyttävistä mo-

ninaisten kansalaisryhmien johtajiin saakka, joihin kuuluvat esim koulujen ja opistojen opettajat sanoma- ja aikakauslehtien toimittajat, sosiaalipäälliköt, työnantajat, ammattiyhdistysmiehet, papit, urheiluseurojen toimihenkilöt, kirjankustantajat, nuorisajohtajat, upseerit ja aliupseerit.

Ryhtymättä pitempään tarkasteluun todettakoon vain, että tutkittaessa maanpuolustushengen kehittämisen mahdollisuuksia on liikkeellelähden tapahduttava juuri niiden päätekijöiden parista, jotka muokkaavat yksilön ja yhteisön mielipidettä.

Kysymys maanpuolustushengen kehittämisen oikeudellisesta perustasta vaatii sekin lyhyen katsauksen.

Valtioiden perusoikeuksilla tarkoitetaan yleisen kansainvälisen oikeuden mukaan sellaisia valtioiden yleisluonteisia oikeuksia, jotka tärkeytensä vuoksi ovat koko kansainvälisen oikeusjärjestyksen perustana ja jotka eivät kaipa erityistä tunnustamista valtiosopimuksin tai muutoin.

Tärkeimpänä tällaisena perusoikeutena pidetään valtion oikeutta olemassaoloon, johon voidaan katsoa sisältyvän sekä itsenäisyyden että itsensäilytykseen liittyvän puolustautumisoikeuden.

Kansainvälisen oikeusjärjestyksen mukaan Suomella on ehdoton oikeus kehittää ja ylläpitää kansalaistensa maanpuolustushenkeä.

Mielenkiintoinen ja Suomea välittömästi koskeva kysymys on maamme tällä hetkellä velvoittavien sopimusten vaikutus maanpuolustustahdon kehittämiskysymykseen. Samalla kun v 1947 liittoutuneiden ja yhtyneiden valtojen kanssa solmittu rauhansopimus säilytti maamme itsenäisyyden ja — vaikkakin supistetut — puolustusvoimat, se takasi meille myös oikeuden kehittää kansalaisten tahtoa säilyttää ja edistää valtakunnan olemassaoloa. V 1948 solmittu ”Sopimus ystävydestä, yhteistoiminnasta ja keskinäisestä avunannosta Suomen Tasavallan ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton välillä” asettaa Suomen jo kansainvälisoikeudellisestikin velvollisuuksien eteen. Sen 1. artiklassa sanotaan mm: ”— — — Suomi uskollisena velvollisuuksilleen itsenäisenä valtiona tulee taistelemaan hyökkäyksen torjumiseksi — — —”. Miten voidaan ajatella, että tällaisen sopimuksen täyttäminen on mahdollista, ellei Suomen kansa tahdo taistella?

Vielä voidaan mainita Ahvenanmaan saaria koskevat sopimukset, jotka nekin asettavat maan sotilaallisten velvoitteiden eteen.

Yleinen kansainvälinen oikeus ja Suomea sitovat kansainväliset sopimukset eivät jätä kyseenalaiseksi maan oikeuksia ja velvollisuuksia puolustautua.

Suomen kansa on itse lainsäädännöllään osoittanut halunsa säilyttää riippumattomuutensa. Hallitusmuodon 75. pykälän mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksessa tai sitä avustamaan — — —”. Ei voida ajatella, että tämän perusvelvollisuuden täyttämistä olisi mitään hyötyä, elleivät kansalaiset tahdo sitä tehdä. Myös asevelvollisuuslaki, laki sotatilasta ja väestönsuojelulaki tähdentävät samaa velvollisuutta.

Maanpuolustushengen kehittämisen ja ylläpitämisen oikeutuksesta ei voitane olla eri mieltä. Tärkeää on vain se, että sen oikeutus tehdään selväksi koko kansalle.

Ei ole tämän esityksen puitteissa mahdollisuuksia käsitellä maanpuolustushengen kehittämisen eri keinoja. Esitettävään sen tähden vain eräitä periaatteellisia seikkoja.

Tärkeimmän henkisen pääomansa ihminen saa jo lapsena. Sanotaan, että lapsi omaksuu isänsä mielipiteet ja äitinsä ennakkoluulot. On väitetty, että 18. ikävuoden jälkeen propaganda tehoaisi vain harvoihin luonteisiin. Vaikka tässä olisikin liioittelua, on maanpuolustushengen kehittämisessä ja ylläpitämisessä annettava nuorison kaikkien ikäkausien mielipiteenmuodostukselle suuri arvo. Kotien, koulujen, toveriympäristön ja nuorisjärjestöjen osuutta ei voida kyllin arvostaa. Kodit ovat yhteiskunnan pienimpiä soluja, joiden terveydestä riippuu koko sen elinvoima. Miten koteihin päästään vaikuttamaan, on todella tutkimisen arvoinen kysymys. Luonnollinen keino on vaikuttaa tulevien kotien perustajiin, jolloin koulun merkitys on nähtävä keskeisenä. Koulu on valtion aseista yleisen mielipiteen muodostamisessa vanhin. Valtio, joka kustantaa opetuksen, voi myös määrätä mitä opetetaan. Palautettakoon mieliin viime sotien päätyessä suoritettu oppikirjojen uusiminen. On kuitenkin luonnollista, että demokratiassa koulu ei voi olla mikään valtion propagandalaitos. Tämänhetkisiä mahdollisuuksia ajatellen on todettava, että vähintään yhtä tärkeää kuin on mitä opetetaan, on miten se tehdään. Tässä suhteessa

avaa opettajien mielipiteen muodostuminen ja siihen vaikuttaminen monia käyttökelpoisia näköaloja.

Eräissä yhteyksissä on esitetty, että maanpuolustushengen kehittämistä varten olisi perustettava erillinen uusi järjestö. Sellaisen merkitys jäänee kuitenkin vähäiseksi, ellei se kykene kokoamaan suuria joukkoja jäsenyyteensä. Se taas vie liikaa aikaa ja hajottaa. Kun maanpuolustushengen kehittäminen on suurimmalta osalta muuta kuin vain taistelutahdon kehittämistä, päästäneen parempaan tulokseen käyttäen hyväksi nykyisiä suuria järjestöjä.

Valtiovallan velvollisuus on antaa perusta maanpuolustukselliselle ajattelulle. Sen olisi siis myös suunniteltava, johdettava ja valvottava maanpuolustushengen kehittämistä. Kysymystä ei tarvitse enempää tarkastella.

Valtiovallan mahdollisuuksista välittömään maanpuolustushengen kohentamiseen tuotakoon esille vain väestönsuojelutyön merkitys. Sellaisia kysymyksiä, joihin väestönsuojelutyön yhteydessä voidaan vaikuttaa, ovat mm

- niiden suomalaiselle demokratialle ja Suomen kansalaisille tärkeiden arvojen merkityksen osoittaminen, joiden suojaaminen ja puolustaminen on välttämätöntä;
- luottamuksen lisääminen maan johtoon;
- totaalisen sodan luonteen selvittäminen sekä sodan seurausten osoittaminen, jos siihen joudutaan valmistautumatta, sekä
- toimenpiteet jotka tähtäävät sodan järkytysten kestämiseen.

Henkisellä väestönsuojelulla muun väestönsuojelun osana on se etu, että toimenpiteille voidaan saada kaikkien kansalaisten tuki. Kun se on luonteeltaan vain varautuvaa, jokaisen kansalaisen henkeä ja omaisuutta välittömästi suojaamaan pyrkivää ja jo lainsäädännölläkin vahvistettua, on tällä toiminnalla mahdollisuus päästä politiikan riitojen ulkopuolelle.

Maanpuolustushengen kehittämistä ajatellen urheilun merkitys kaivannee uudelleen arvioinnin. Urheilun henkinen merkitys perustuu siihen, että useimmassa tapauksessa sen harjoittaminen on vapaaehtoista. Yhä materialisoituvassa yhteiskunnassa on tärkeää havaita niiden tekijöiden merkitys, joiden innoituksen lähteenä ei ole taloudellisen edun tavoittelu. Urheilulla ja urheilumielellä on voimakkaat perin-

teet meillä. Urheilulla voisi varmaan olla suuri merkitys valtakunnallisena eheyttäjänä, jos päästäisiin urheiluelämän politisoitumisen aiheuttamasta hajanaisuudesta ja saataisiin urheilun piiriin kansanurheilun puitteissa fyysisesti lahjakkaiden ohella koko nuoriso ja muu tärkein väestönosa.

Maanpuolustushenkeä ajatellen kansanurheilu avaisi ainakin seuraavia mahdollisuuksia.

1. Se antaisi kaikille kansalaisille yhteisen päämäärän. Tämä päämäärä olisi henkisen ja fyysisen kunnossapysymisen ihanne.

2. Se olisi eräänlainen demokraattisen kansalaiskunnan alkeiskoulu nuorisolle. Kasvattamalla sitä oikeaan kilpailumieheen sekä kurin- ja lainalaisuuteen ja kehittämällä voimakkaasti positiivista ryhmähenkeä se antaisi ryhtiä koko yhteiskuntaelämälle.

3. Se tuottaisi maan puolustusvoimille nykyistäkin korkeatasoisempaa ainesta. Tämä olisi omiaan lisäämään myös kansalaisten luottamusta puolustusvoimiensa suorituskykyyn.

4. Se herättäisi kansalaisissa ja erityisesti nuorisossa kansallista itsetuntoa ja valtakunnallista luottamusta.

5. Kansanurheilu voiman ilmaisuna lisäisi kansainvälistä arvonnatoamme edellyttäen, että sen propaganda-arvoa käytetään tehokkaasti. Se vaikuttaisi myös positiivisesti kansainväliseen käsitykseen maanpuolustajiemme korkeasta fyysisestä laadusta.

Kristillisen uskon sekä kirkon osuutta ja mahdollisuuksia tarkasteltaessa on tärkeää todeta kristillisten perustotuuksien sisältyminen suomalaisen demokratian olemukseen. Kristillinen työ omaa merkitystä myös yleisen kansalaismoraalin kannalta. Oikea persoonallinen kristillinen vakaumus antaa myös ratkaisun erääseen tämänhetkisen yhteiskuntamme epäkohtaan — luottamuspulaan. Se vaatii näet jokaiselta rehellisyyttä ja epätsekkyyttä, yhteistyötä ja yhteisvastuuta. Se yhdistää koteja sekä vaatii lain kunnioitusta ja kansalaisvelvollisuuksien tinkimätöntä noudattamista. Se antaa yksilöille tarkoituksenmukaisen elämisen päämäärän ja antaa myös voimaa kohtamaan tarvittaessa kuoleman. Valitettavaa vain on eriseuraisuuden aiheuttama kristillisen elämän hajanaisuus meilläkin.

Suoritetut mielipiteentutkimukset ovat osoittaneet kristillisyydellä olevan niin syvät juuret Suomen kansassa, että olisi virhe jättää sitä huomiotta silloin, kun on kyse maanpuolustushengen kehittamisestä.

Julkisen sana eri muodoissaan edustaa sitä välinettä, jolla yleistä mielipidettä nykyaikana nopeimmin muokataan. Jotta todella päästäisiin tuloksiin, olisi suoritettava ensin ns propagandanalyysijä koko kansasta, jollaisten merkitys on sotien jälkeen monissa maissa arvioitu hyvin suureksi. Maanpuolustushengen kehittämistä ajatellen sellaisten tutkimusten arvo olisi korvaamaton.

Puuttumatta enempiä painetun sanan, radion ym tiedotusvälineiden käyttöön todettakoon tärkeänä näkökohtana, että riippumatta julkisen sanan muodosta yleistä mielipidettä hallitsevat sen takana olevat ihmiset, joilla myös on oma vaihtuva mielipiteensä.

Kun on kyse koko valtakunnallisen ajattelun luonteen muuttamisesta, on harhakuvitelma uskoa, että sellainen sanomalehtikirjoittelu tai muu propaganda, joka tähtää vain suosion tai ymmärtämyksen hankkimiseen maanpuolustukselle ja puolustuslaitokselle, riittäisi johtamaan ratkaisevaan tulokseen. — Painetun sanan alalla on syytä osoittaa eräs puute. Se on viime sotiamme ja niiden suomalaisia sankaritekoja nuorisolle välittävän oikeahenkisen kirjallisuuden puuttuminen. On nurinkurista, että suomalainen nuoriso joutuu lukemaan vieraiden kansojen mainetekoja hetkellä, jolloin omien suoritusten tietämisen arvo olisi paljon tärkeämpää. Maanpuolustushenkisen, laajalle leviävän aikakauslehden avulla voitaisiin myös saada paljon aikaan.

Puututtakoon lopuksi puolustuslaitoksen osuuteen ja merkitykseen maanpuolustushengen kohottamisessa.

Puolustuslaitoksen asema ja merkitys maan sodanaikaisen puolustamisen kannalta ei kaipaakaan käsittelyä. Sen sijaan lienee tarkoituksenmukaista puuttua puolustuslaitoksen kasvatustehtävään, ennen kuin voidaan tarkastella sen osuutta ja mahdollisuuksia.

Eräänlaisena kasvatustilana puolustusvoimien asema yhteiskunnassa on ainutlaatuinen. Se kokoaa vuosittain parhaimman osan kulloinkin vuorossa olevaa nuorisoa kaikista rajoista riippumatta yhteisen tehtävän ympärille.

Erityisen merkityksensä puolustusvoimien kokoava ja kasvattava tehtävä saa vielä siitä, että asevelvollisuuttaan suorittamaan astuvan

nuorison pääosa samalla irtaantuu kodin ja koulun vaikutuksesta. Puolustuslaitos on näin ollen merkittävällä tavalla antamassa vaikutteita täysivaltaisiksi tuleville kansalaisille.

On kuitenkin syytä tähdentää, että puolustuslaitoksen päätehtävä on miehen kouluttaminen ja kasvattaminen taistelijaksi. Muu kasvatustehtävä on nähtävä siinä valossa, että se pääasiallisesti täydentää päätehtävää. Tätä vaatimusta korostaa vielä nykyinen lyhyt palvelusaika.

Maanpuolustushengen kehittämisen ja ylläpitämisen kannalta on puolustuslaitoksen rauhanaikaista kasvatustehtävää tarkasteltava laajemmasta näkökulmasta. Velvoituksen tähän antaa totaalisen sodan olemus.

Aikakauden tunnusmerkkihän on taistelu ihmisestä ja hänen mieliteostään. Jo aikaisemmin on todettu, että totaalinen hyökkäys, joka tapahtuu poliittisella, sotilaallisella, taloudellisella ja ideologisella rintamalla, vaatii myös totaalista puolustusta. Vaatimus maanpuolustuksen kyvystä torjua myös rauhan aikana tapahtuva hyökkäys asettaa puolustuslaitoksen kasvatustehtävän uuteen valoon.

Eräs kansainvälinen sotilasjohtajien v 1950 pidetty konferenssi, jonka tarkoituksena oli tutkia "kansallisen ja kansainvälisen puolustuksen ideologisia näkökohtia", päättyi mm siihen, että "sen näkökohdan valossa, että ideologinen hyökkäys on eräs tosiasiallinen sodankäynnin menettelytapa, kaikkien niiden, jotka ovat vastuussa kansallisesta ja kansainvälisestä puolustuksesta, on annettava uusi merkitys ideologiselle valmiudelle".

Sen edellytyksenä on mm "— — — kaikkien sotilasjohtajien oikea käsitys totaalisen sodan ideologisesta luonteesta ja laajuudesta sekä käsitys siitä, kuinka tärkeää on, että kylmä sota satamissa, tehtaissa, kaivoksissa ja muilla kotirintaman kaistoilla voitetaan".

Puolustuslaitoksen nuorisoa kokoava merkitys antaa sille mahdollisuuden sisällyttää kasvatustehtäväänsä myös ideologisen valmiuden kouluttamisen. Kun puolustuslaitoksen tehtävänä on olla valtiiovallan välineenä voimassa olevan yhteiskuntajärjestyksen säilyttämisessä torjumalla sitä uhkaavat hyökkäykset, olisi maanpuolustustahdon ja sen vaatiman henkisen voiman kehittäminen sisällytettävä entistä laajemmalla mitalla puolustusvoimien kasvatusta ja koulutustehtävään.

Useiden maiden — mm kaikkien Skandinavian maiden — puolustuslaitoksissa on jo vuosia sitten ryhdytty tutkimaan ideologisen koulutuksen kysymyksiä.

Tanskan puolustusvoimien entinen komentaja, kenraaliluutnantti E Gørtz on jo v 1947 esittänyt päämääräksi puolustusvoimissa suoritettavalle rauhanaikaiselle kasvatustyölle moton: ”Miten teemme armeijasta demokraattisen kansalaiskunnan koulun ja kansakunnan henkisen selkärangan.”

Ajatus on uusi ja päämäärä korkea, mutta meilläkin voitaneen tehdä sama kysymys.

Kun puolustuslaitoksen vaikutus ulottuu kansan kaikkiin piireihin ja sitä kautta koko yhteiskuntaan, olisi puolustustahdon määrätietoiseen ja suunnitelmalliseen kehittämiseen kiinnitettävä suurta huomiota.

Koska se on vaikea tehtävä, olisi sen toteuttaminen aloitettava koulutushenkilöstöstä, jolloin perustan luo näkemyksen antaminen totaalisien sodan olemuksesta nykyaikana. Tärkeää on silloin selvittää ”kylmän sodan” luonne sellaisena, kuin se omassa maassamme esiintyy.

Tehokkaimmin tämä tahdon ja hengen kasvatus tapahtunee puolustuslaitoksen valistustoiminnalla. Valistustyön olisi entistään korostetummin pyrittävä kehittämään kaikkia maanpuolustustahdon tärkeimpiä tekijöitä, kuten

- tietoisuutta maassa viihtymyksen perusteista sekä niistä konkreettisista arvoista, joita on puolustettava,
- oikeudentuntoa ja lain kunnioitusta,
- luottamusta maan johtoon,
- luottamusta maan mahdollisuuksiin selviytyä kriisitilanteessa,
- itsekuria ja henkilökohtaista vastuuntuntoa sekä
- yhteistyötä ja yhteisvastuuta.

Loppupäätelmiä

Mahdollisuuksia maanpuolustushengen kehittämiseen on runsaasti. Eri tekijöiden mahdollisuuksien tarkastelussa herää aiheellisesti kysymys, onko maanpuolustushengen kehittäminen näin laajalla rintamalla

demokraattisessa yhteiskunnassa lainkaan mahdollista. Perusteltua ja reaalista lieneekin todeta, että näin laajasti se ei ole mahdollista ainkaan järjestelmällisesti johdettuna kokonaistoimintana.

Tärkein maanpuolustushengen kehittämisen edellytys on herätä havaitsemaan totaalisen sodan muuttunut olemus, totaalisen sodan monitahoinen luonne ja siitä tehtävät johtopäätökset. Sen oivalluksen seurauksena on maanpuolustushengen ja sille asetettavien vaatimusten saatava uusi sisältö. Näitä kysymyksiä on edellä pyritty valottamaan.

Maanpuolustushenki on sen yleisen mielipiteen tärkein osa, jonka varassa on yksilön, yhteiskunnan ja maan vapaus. Tämän mielipiteen voimakkuudesta ei vapaan maan kansalaisilla ole varaa tinkiä.

Varsin perustellusti voidaan osoittaa täysin vastakkaisia näkökohtia. Tämän työn päämääränä onkin vain ollut lähinnä antaa ajatukselle virikettä sekä esittää näkökohtia eri piirien mahdollisuuksien tutkimista varten.

Ne asiakokonaisuudet, joihin kriittistä tarkastelua voidaan kohdistaa, ryhmittynevät pääasiassa seuraavien kysymysten ympärille:

- 1) Onko yleinen ajattelutapa sotien jälkeisinä vuosina niin muuttunut, että se vaatisi maanpuolustustahdolle uuden tai uusitun henkisen perustan?
- 2) Vaikuttaako totaalisen sodan olemukseen kuuluva aatteiden taistelu myös maanpuolustushengen perusteisiin?
- 3) Voidaanko meidän yhteiskuntajärjestyksessämme (so suomalaisessa demokratiassa) todeta joitakin sellaisia perusarvoja, että ne olisivat luonteeltaan ehdottomia ja yleispäteviä, ts sellaisia arvoja, jotka ovat kaikille kansalaisille kaikissa olosuhteissa samoja?
- 4) Voidaanko ja onko syytä ymmärtää suomalaisen demokratian perusarvot sellaisella tavalla (so ymmärtää demokratia ideologiana), että niistä saadaan henkinen perusta myös maanpuolustustahdolle?
- 5) Miten päästäisiin tehokkaimmin vaikuttamaan maanpuolustustahdon perustekijöiden vahvistamiseen?

KÄYTETTYJÄ LÄHTEITÄ

Kirjallisuus

- Castrén, E
Kansainvälinen oikeus
- Channer, G O R
Ideological offensive
- Doob, L W
Allmänna opinionen och propagandan
- Dünn, F S
War and the mind of men
- Friden, O
Tyskland efter Hitler
- Helanko, R
Turun poikasakit
- Howard, P
Aatteet marssivat
- Howard, P
Uudelleen rakennettu maailma
- Howell, E
Cold war problems
- Leppo, J
Propaganda, ratkaiseva ase
- Lerner, D
Propaganda in war and crisis
- Linebarger, P
Psychological warfare
- Martel, G
The Problem of security
- Palo, T I
Kansan käsitys kirkosta
- Psykologiskt försvar
Stockholm, Statens offentliga utredningar 1953:27
- Puolustusministeriö
Ohjeita henkisen väestönsuojelun järjestelystä ja suorittamisesta
- Puukari, A
Yleisestä mielipiteestä
- Royal Institute of International affairs
Defence in the cold war —
The struggle of ideas
- Salomaa, J E
J V Snellman
- Sprout, H & M
Foundations of National Power
- Tilastollinen vuosikirja 1943, 1946—47 ja 1952
- Tilastokatsauksia, huhtikuu 1954

Waris, H
Suomalaisen yhteiskunnan rakenne

Vinding, M
Danmarks sikkerhed
— Psykologisk strategi

Artikkelit

Karvonen, K
Urheilun yhteiskunnallinen merkitys

Morgenthau, H
A positive approach to a democratic ideology
Proceedings of the academy of political science

Missing factor in total defence
A Summary Report on the Ideological
Factor in Defence 1951

Tutkelmat yms

Howell, E
Ideological Warfare

Ideologisk handbok för krigsmakten
Marinens militärpsykologisk avdelning Stockholm

Koulutuksen Pysyväiskäsky n:o 258/3/1/6. 5. 1954
Valistustyö

Lait ja asetukset — Kansainvälisiä sopimuksia
SKK:n kokoelma

Lehti, T O
Kansallinen ajattelutapa ja maanpuolustushenki
Suomen Sotatieteellisen Seuran stipendityö v 1952

Muistio vakinaisen väen upseerien täydennystarpeesta ja opiskelevan nuorison
suhtautumisesta upseerinuraan

Pihkala, L
Muistio, kansanurheilun käyntiinpanosta, 4. 7. 1951

Pihkala, L
Muistio kansanterveyden ja maanpuolustustahdon kohentamisesta hiihdon avulla, 1954

Puolustusrevisiokomitean mietintö v 1949

Suomen Gallup Oy:n suorittamia mielipiteentutkimuksia